

KS. JACENTY MASTEJ

**CHRISTUS VERE RESURREXIT!
ZMARTWYCHWSTANIE I JEGO WIARYGODNOŚĆ
W NOWYM TESTAMENCIE**

Christus vere resurrexit! – Chrystus prawdziwie zmartwychwstał! Rezurekcja Jezusa Chrystusa jest nadzwyczajnym aktem Bożej wszechmocy, dzięki któremu przeszedł On ze śmierci do nadprzyrodzonego, trynitarnego życia Bożego¹. W rezurekcji ludzka natura Syna Bożego została wyniesiona do uczestnictwa w życiu samego Boga². Autor Listu do Rzymian podkreśla, że zmartwychwstanie Jezusa ma definitywny charakter: „Chrystus powstawszy z martwych już więcej nie umiera, śmierć nad Nim nie ma już władzy. Bo to, że umarł, umarł dla grzechu tylko raz, a że żyje, żyje dla Boga” (Rz 6, 9-10). W zmartwychwstaniu życie Jezusa z Nazaretu osiągnęło definitywne wypełnienie i ponadczasowy wymiar.

KS. DR HAB. JACENTY MASTEJ, PROF. KUL, kapłan diecezji rzeszowskiej, dyrektor Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL, kierownik Katedry Chrystologii i Eklezjologii Fundamentalnej KUL, wykładowca teologii fundamentalnej w WSD w Rzeszowie. Redaktor naczelny rocznika naukowego „Resovia Sacra”. Kontakt: ul. Ks. I. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: jmastej@kul.pl

- 1 *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 647; M. Rusecki, J. Mastej, *Zmartwychwstanie*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002 (dalej: LTF), s. 1367.
- 2 M. Nicolas, *Théologie de la Resurrection*, Paris 1982, s. 182.

Celem artykułu jest ukazanie zmartwychwstania oraz jego wiarygodności w świetle Nowego Testamentu. Perspektywa teologiczno-fundamentalna nakazuje zogniskowanie się na prawdziwości, czyli wiarygodności rezurekcji – *Christus vere resurrexit!*. Dlatego po zaprezentowaniu nowotestamentowych świadectw o zmartwychwstaniu, omówi się jego wiarygodne znaki, czyli pusty grób i chrystofanie paschalne. Na koniec zaprezentuje się dary Zmartwychwstałego Pana.

1. Zmartwychwstanie w Nowym Testamencie

Misterium śmierci i zmartwychwstania Jezusa stanowi centrum wiary oraz przepowiadania Kościoła apostołskiego. Wiara w nową i dotąd niespotykaną rzeczywistość została wyrażona w wyznaniach wiary, hymnach liturgicznych i katechezach paschalnych. Początkowo formy te kształtowały się w tradycji ustnej, a z czasem zostały włączone do pism nowotestamentowych, co wiązało się z procesem ich redakcyjnego opracowania³.

1.1. Wyznania wiary

W listach św. Pawła odnajdujemy wyznania wiary, którymi posługiwał się Kościół apostołski. Zazwyczaj mają one prostą i krótką formę, a ich celem jest proklamacja prawdy, że Jezus umarł, zmartwychwstał i żyje⁴. Najstarsze formuły wiary uwypuklają działanie Boga Ojca:

- Rz 8, 11: „[Bóg], który Jezusa wskrzesił z martwych”;
- 2 Kor 4, 14; „Ten [Bóg], który wskrzesił Jezusa”;
- Ga 1,1: „Paweł, apostoł nie z ludzkiego ustanowienia czy zlecenia, lecz z ustanowienia Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wskrzesił z martwych”;
- Kol 2, 12: „(...) przez wiarę w moc Boga, który Go wskrzesił”;
- 1 P 1,21: „Wyście przez Niego uwierzyli w Boga, który wzbudził Go z martwych i udzielił Mu chwały”.

Pierwotny Kościół wyznawał także przekonanie, że w zmartwychwstaniu objawiła się Boża moc Jezusa z Nazaretu:

- 1 Tes 4, 14: „Jeśli bowiem wierzymy, że Jezus istotnie umarł i zmartwychwstał, to również tych, którzy umarli w Jezusie, Bóg wyprowadzi wraz z Nim”;

3 E. Kopeć, *Apologia zmartwychwstania Chrystusa w pierwotnej kerygmicznej apostołskiej, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”* 6(1959), z. 3, s. 57; H. Seweryniak, *Świadectwo i sens. Teologia fundamentalna*, Płock 2005, s. 339.

4 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, Lublin 2014, s. 177–182.

- Rz 6, 9: „Chrystus powstawszy z martwych już więcej nie umiera, śmierć nad Nim nie ma już władzy”;
- Rz 7, 4: „z Tym [Chrystusem], który powstał z martwych”;
- Rz 8, 34: „Któż może wydać wyrok potępienia? Czy Chrystus Jezus, który poniósł [za nas] śmierć, co więcej – zmartwychwstał, siedzi po prawicy Boga i przyczynia się za nami?”;
- Rz 10, 9: „Jeżeli więc ustami swoimi wyznasz, że Jezus jest Panem, i w sercu swoim uwierzysz, że Bóg Go wskrzesił z martwych – osiągniesz zbawienie”.

Nieliczne teksty Nowego Testamentu uwypuklają rolę Ducha Świętego w rezurekcji Jezusa:

- Rz 1, 3-4: „[Jest to Ewangelia] o Jego Synu – pochodzącym według ciała z rodu Dawida, a ustanowionym według Ducha Świętości przez powstanie z martwych pełnym mocy Synem Bożym – o Jezusie Chrystusie, Panu naszym”;
- 1 P 3,18: „Chrystus bowiem również raz umarł za grzechy, sprawiedliwy za niesprawiedliwych, aby was do Boga przyprowadzić; zabity wprowadzie na ciele, ale powołany do życia Duchem”.

Rozbudowanym wyznaniem wiary jest tzw. *Credo* korynckie, które kończy się katalogiem świadków chrystofanii paschalnych: „Przekazałem wam na początku to, co przejąłem; że Chrystus umarł – zgodnie z Pismem – za nasze grzechy, że został pogrzebany, że zmartwychwstał trzeciego dnia, zgodnie z Pismem; i że ukazał się Kefasowi, a potem Dwunastu, później zjawił się więcej niż pięciuset braciom równocześnie; większość z nich żyje dotąd, niektórzy zaś pomarli. Potem ukazał się Jakubowi, później wszystkim apostołom” (1 Kor 15, 3-7). Powszechnie przyjmuje się wczesnochrześcijańską genezę tego fragmentu Listu – powstał on w Jerozolimie bądź w Antiochii w latach trzydziestych lub na początku lat czterdziestych⁵.

Struktura *Credo* korynckiego jest dwuczłonowa. Pierwsza część poświęcona jest śmierci Jezusa oraz pogrzebaniu Jego ciała, druga zaś jest proklamacją Jego rezurekcji oraz ukazywania się. Na pierwszym planie wyróżnione są wydarze-

5 L. Goppelt, *Theologie des Neuen Testaments*, t. 1: *Jesu Wirken in seiner theologischen Bedeutung*, Göttingen 1975, s. 281–282; M. Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*, Warszawa 2006, s. 149; tenże, *Formuły wiary i hymny liturgiczne w kerygmacie paschalnym*, „Roczniki Teologiczne” 52(2005), z. 9, s. 41–42; W. Kasper, *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983, s. 125; M. Skierkowski, *Jezus historii i wiary. Chrystologia fundamentalna Gerarda O’Collinsa*, Warszawa 2002, s. 187.

nia, które następują po sobie i wpisują się w historię: śmierć – złożenie do grobu – zmartwychwstanie – ukazanie się. Czasownik „umarł” wyraża i przypomina o tym, co zdarzyło się na Golgocie. Złożenie do grobu („został pogrzebany”), stanowi potwierdzenie rzeczywistej śmierci Jezusa oraz suponuje istnienie Jego grobu. Realność zmartwychwstania oddaje grecki czasownik *egégertai*. O ile pozostałe czasowniki (*apéthanen, etáfe, ófthé*) zostały użyte w greckim aoryście, który określa jednorazową czynność dokonaną, o tyle *egégertai* został ujęty w formę *perfectum* – oznacza czynność dokonaną w przeszłości, której skutki nadal trwają. Zmartwychwstanie nie jest wyłącznie wydarzeniem przeszłym, gdyż ma ono ponadczasowe znaczenie zbawcze. *Egégertai* wyraża nowy stan egzystencji Jezusa – On zmartwychwstał i żyje. Potwierdzeniem tego są chrystofanie, czyli ukazywanie się Zmartwychwstałego Pana⁶.

Na drugim planie w tekście *Credo* uwidacznia się teologiczna interpretacja wydarzeń: śmierć Jezusa dokonała się „za nasze grzechy” i „zgodnie z Pismem”, a rezurekcja nastąpiła „trzeciego dnia”. Wydarzenia paschalne mają charakter soteriologiczny, gdyż są wypełnieniem zbawczej ekonomii Bożej. Wyrażenie „zgodnie z Pismem” wiąże wydarzenie śmierci i zmartwychwstania ze Starym Testamentem. W wydarzeniach tych wypełniają się i uwiarygodniają starotestamentowe zapowiedzi i realizuje się Boży plan zbawienia człowieka (por. Pwt 32, 39; 1 Sm 2, 6; Iz 38, 16; Oz 6, 2; Jon 2, 7; Ps 16, 10; 39, 3-4).

1.2. Hymny liturgiczne

W listach apostoelskich Nowego Testamentu odnajdujemy hymny, pieśni i modlitwy liturgiczne, w których pierwsi chrześcijanie wyznawali wiarę w zmartwychwstanie Chrystusa (Flp 2, 6-11; Kol 1, 15-20; Ef 2, 14-17; 4, 7-10; 5, 14; Rz 10, 5-8; 1 Tm 3, 16; Hbr 1, 3-4; 1 P 1, 20-21; 2, 22-24; 3, 18-22; 4, 6)⁷. Cechą charakterystyczną hymnów liturgicznych jest ich poetycki język, który ukazuje zmartwychwstanie niejako od wewnątrz, w jego aspekcie misteryjnym – jako wywyższenie i uwielbienie. Formy te podkreślają również takie aspekty zmartwychwstania, jak zasiadanie po prawicy Bożej, otrzymanie nowego imie-

6 E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 313; H. Langkammer, *Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa w najstarszych formułach wiary*, w: *Posługa słowa Pańskiego. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Józefowi Kudasiewiczowi z okazji 70-lecia urodzin*, red. S. Bielecki, H. Ordon, H. Witczyk, Kielce 1997, s. 290–292; M. Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 150–152; tenże, *Formuły wiary i hymny liturgiczne w kerygmacie paschalnym*, s. 44; K. Romaniuk, *Wiara w zmartwychwstanie. Pusty grób i pojawienie się Zmartwychwstałego Chrystusa*, Poznań 1985, s. 11–13; L. Scheffczyk, *Zmartwychwstanie*, Warszawa 1984, s. 136–143.

7 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 182–186.

nia, przyjęcie roli Głowy Kościoła. W hymnach dominuje model przestrzenny, wertykalny; znaczące jest przeciwstawienie uniżenia i wywyższenia; nie ma tu perspektywy historyczno-temporalnej, ale wieczna i Boska. Hymny akcentują triumf Chrystusa, Jego gloryfikację i intronizację jako Pana nieba i ziemi, Jego chwalebne i ostateczne wejście do chwały Ojca. Wyrażają misterium uwielbionego Jezusa, którego Bóg wywyższył i uczynił Panem i Mesjaszem⁸.

Najbardziej znany hymn liturgiczny o charakterze staurologiczno-rezurrekcyjnym znajduje się w Liście św. Pawła do Filipian (2, 6-11):

„On, istniejąc w postaci Bożej,
nie skorzystał ze sposobności,
aby na równi być z Bogiem,
lecz ogołocił samego siebie,
przyjawszy postać sługi,
stawszy się podobnym do ludzi.
A w zewnętrznym przejawie, uznany za człowieka,
uniżył samego siebie,
stawszy się posłusznym aż do śmierci –
i to śmierci krzyżowej.
Dlatego też Bóg Go nad wszystko wywyższył
i darował Mu imię
ponad wszelkie imię,
aby na imię Jezusa
zgięło się każde kolano
istot niebieskich i ziemskich i podziemnych.
*I aby wszelki język wyznał,
że Jezus Chrystus jest PANEM –
ku chwale Boga Ojca*”.

W hymnie tym można wyróżnić dwie części: pierwsza (2, 6-8) odnosi się do samouniżenia Chrystusa, druga (2, 9-11) – do Jego uwielbienia przez Boga⁹. Tym

8 X. Léon-Dufour, *Résurrection de Jésus et message pascal*, Paris 1971, s. 58–60; G. Segall, *Il problema cristologico oggi*, Assisi 1973, s. 70–72; E. Kopeć, *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa jako realny fakt i wydarzenie zbawcze*, w: *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, red. W. Granat, E. Kopeć, Lublin 1982, s. 254–255; M. Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 155; tenże, *Formuły wiary i hymny liturgiczne w kerygmacie paschalnym*, s. 46–47; M. Rusecki, J. Mastej, *Zmartwychwstanie*, s. 1369–1370; H. Seweryniak, *Świadectwo i sens*, s. 346; K. Romaniuk, *Wiara w zmartwychwstanie*, s. 15–16.

9 P. GreLOT, *Deux notes critique sur Philippiens 2, 6-11*, „Biblica” 54(1973), s. 174–175; C.J. Robbins, *Rhetorical Structure of Philippians 2, 6-11*, „Catholic Biblical Quarterly” 42(1980), s. 73–82; J. Dupuis, *Wprowadzenie do chrystologii*, Kraków 1999, s. 89–90.

samym został wyrażony i zespolony krzyżowo-rezurekcyjny charakter posłannictwa Jezusa Chrystusa. Uniżenie się Syna Bożego suponuje Jego wcześniejszy stan wywyższenia, co wyrażają słowa pieśni: „On, istniejąc w postaci Bożej” (w. 6). We wcieleniu Chrystus, przyjmując ludzkie ciało, nie przestał być Bogiem, ale stając się człowiekiem, „ogolocił samego siebie” – dobrowolnie zrezygnował z zewnętrznych przejawów Bóstwa, ale nie wyrzekł się Bożej natury¹⁰. Zmienił Boski sposób egzystencji na życie w ludzkim ciele. Realizm Jego człowieczeństwa jest mocno wyakcentowany w wierszu 7: „podobny do ludzi”, „uznany za człowieka”¹¹. Na ziemi Jezus żył jak sługa; aby objawić siebie nie wykorzystał Bożej chwały, którą miał „od początku”¹². Pieśń sławi całkowite i posłuszne oddanie się Syna Ojcu, które dokonało się w miłości na krzyżu – „stawszy się posłusznym aż do śmierci – i to śmierci krzyżowej” (w. 8). Proklamuje też Jezusa, który życiem i śmiercią potwierdził naukę o Synu Człowieczym, który „nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10, 45; Mt 20, 28).

Druga część hymnu (2, 9-11) opiewa triumf wywyższonego Pana. O ile w pierwszej części podmiotem działania był Chrystus, o tyle w drugiej działającym jest Bóg. Sługa zostaje nagrodzony przez Boga, który „Go nad wszystko wywyższył” (w. 9). Formuła ta uwydatnia doskonałe wypełnienie proroctwa o losie Sługi Jahwe: „w nagrodę przydzielę Mu tłumy, i posiadzie możnych jako zdobywcę, za to, że Siebie na śmierć ofiarował i policzony został między przestępców” (Iz 53, 12). Stan wywyższenia oznacza, że Chrystus posiada wszelkie przymioty Boskie – jest On „PANEM – ku chwale Boga Ojca” (w. 11)¹³. To nowe imię Ojciec nadaje Synowi w akcie Jego uwielbienia. Bóg, który jest Jedynym Panem, nadał Mu „imię ponad wszelkie imię” (w. 9). Określenie „Pan” jest tytułem królewskim i Boskim¹⁴. Darowanie przez Boga nowego imienia oznacza ontologiczną przemianę, która dokonuje się wraz z wywyższeniem: uwielbiona

10 E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 378; M. Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 156; T. D. Łukaszuk, *Ty jesteś Chrystus, Syn Boga żywego. Dogmat chrystologiczny w ujęciu integralnym*, Kraków 2000, s. 163.

11 J. Gnilka, *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, Kraków 2001, s. 325–326.

12 A. Jankowski, *Chrystus w obliczu kenozy. O właściwy przekład Flp 2, 6b*, „*Analecta Cracoviensia*” 10(1978), s. 151–166; H. Langkammer, *Hymny chrystologiczne Nowego Testamentu. Najstarszy obraz Chrystusa*, Katowice 1976, s. 94–95.

13 A. Jankowski, *Rozwój chrystologii Nowego Testamentu*, Kraków 2005, s. 56–58; K. Skawiński, *Ewolucja teologicznych poglądów na zmartwychwstanie Chrystusa*, „*Roczniki Teologiczno-Kanoniczne*” 26(1979), z. 2, s. 82–83.

14 H. Langkammer, *Hymny chrystologiczne Nowego Testamentu*, s. 97; S. Mędała, *Świadectwo mocy Chrystusa. List do Filipian*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 9: *Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, red. J. Frankowski, S. Mędała, Warszawa 1997, s. 296–297; M. Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 156; T.D. Łukaszuk, *Ty jesteś Chrystus, Syn Boga żywego*, s. 165.

zostaje ludzka natura Jezusa. Autor pieśni utożsamia ziemskiego Jezusa z wywyższonym Panem, wiążąc również w ten sposób obie części hymnu. Uwielbienie Syna jest Bożą nagrodą za Jego posłuszeństwo, które najpełniej objawiło się w *mysterium crucis*. W misterium wywyższenia Chrystusa wypełniają się oczekiwania i obietnice Starego Testamentu: Bóg poniżej pysznego, a wywyższy pokornego (por. Ps 75, 8.11; 113, 7; 149, 4; Ez 17, 24; 1 Sm 2, 7; Iz 52, 13)¹⁵.

Wczesnochrześcijańskie tradycje hymniczne w symbolicznych obrazach wywyższenia oraz wyniesienia do nieba uwypuklają istotę misterium rezurekcyjnego. Pierwsi chrześcijanie rozumieli zmartwychwstanie Chrystusa jako chwalebny i definitywny przemianę Jego ciała¹⁶. Starochrześcijańskie hymny wyrażają przekonanie pierwotnego Kościoła, że Jezus nie pozostał we władzy śmierci, lecz żyje jako uwielbiony Pan.

1.3. Katechezy paschalne

W paschalnej tradycji apostoelskiej obok omówionych powyżej wyznań wiary i hymnów liturgicznych odnajdujemy katechezy¹⁷. Istotne elementy pierwotnego przepowiadania uwypuklił w *Dziejach Apostolskich* św. Łukasz, który, opisując dzieje rodzącego się Kościoła, przekazał także sposób oraz treść nauczania apostoelskiego. Centralnym tematem kerygmatu apostoelskiego jest śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa¹⁸. Ilustrują to katechezy Piotra (Dz 2, 14-36; 3, 12-26; 4, 8-12; 10, 34-43), Pawła (Dz 13, 16-41; 17, 22-31) i Szczepana (Dz 7). Istnienie apostoelskiego nauczania potwierdza autor *Dziejów Apostolskich*, który stwierdza: „Apostołowie z wielką mocą świadczyli o zmartwychwstaniu Pana” (Dz 4, 33).

Św. Łukasz, pisząc *Dzieje Apostolskie*, korzystał z pierwotnej tradycji ustnej oraz tekstów spisanych. W ten sposób przejął i zredagował istniejące już kazania oraz katechezy apostoelskie¹⁹. Centrum przepowiadania pierwotnego Kościoła stanowi Jezus Chrystus, który umarł, został pogrzebany, zmartwychwstał i żyje jako uwielbiony Pan. W Jego śmierci i zmartwychwstaniu wypełniły się starotestamentowe zapowiedzi. Apostołowie powołują się na argument skrypturystyczny w celu ukazania wiarygodności opisywanych wydarzeń (np. Dz 2, 24-31; 13, 34-37). Drugim argumentem potwierdzającym

15 K.H. Schelkle, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2: *Bóg był w Chrystusie*, Kraków 1985, s. 133–134.

16 M. Skierkowski, *Jezus historii i wiary*, s. 182.

17 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 186–190.

18 G. O'Collins, *Gesù oggi. Linee fondamentali di cristologia*, Milano 1993, s. 161–162; M. Ru-secki, *Katechezy paschalne*, LTF, s. 606–607; tenże, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 158–159.

19 E. Kopeć, *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa*, s. 258–259.

realność zmartwychwstania są chrystofanie (np. Dz 2, 32; 3, 15, 5, 32; 10, 40; 13, 32)²⁰. Ukazywane przez apostołów zmartwychwstanie znajduje podstawę wiarygodności w rozpoznaniu przez nich, że Zmartwychwstały Pan jest Jezusem, który umarł na krzyżu. Używane w katechezach tytuły chrystologiczne uwyrażniają Boską godność Jezusa Chrystusa i zbawczy charakter Jego śmierci oraz rezurekcji.

Nauczanie Kościoła apostołskiego koncentruje się wokół Osoby Jezusa Chrystusa, który umarł, zmartwychwstał i żyje. Pierwszymi adresatami wielkanocnego orędzia byli Żydzi, dlatego apostołska teologia rezurekcyjna zawiera odniesienia do wiary Izraela i nadziei mesjańskich. W funkcji potwierdzającej przywoływane są proroctwa starotestamentowe, jak również słowa Jezusa, w których zapowiadał swoją śmierć i zmartwychwstanie.

2. Wiarygodne znaki zmartwychwstania

Źródła nowotestamentowe wyraźnie podkreślają, że rzeczywistość zmartwychwstania została udostępniona i potwierdzona przez osadzone w historii znaki: pusty grób oraz chrystofanie paschalne²¹.

2.1. Pusty grób

Odkrycie w poranek wielkanocny pustego grobu jest pierwszym w porządku chronologicznym znakiem potwierdzającym zmartwychwstanie Jezusa z Nazaretu²². Stwierdzenie, że w grobie nie ma ciała Jezusa, stanowi pierwszy etap doświadczenia wielkanocnego niewiast i uczniów.

W świetle narracji ewangelijnych śmierć Jezusa na krzyżu nie budzi wątpliwości. Potwierdza ją twierdząca odpowiedź setnika na pytanie Piłata, czy Jezus rzeczywiście umarł (por. Mk 15, 44-45). Świadczy o tym także przebity bok, z którego wypłynęła krew i woda (por. J 19, 34-35). Ewangelieści podają imię człowieka, który poprosił Piłata o ciało Jezusa – był to Józef z Arymatei – oraz dokładnie określają, gdzie znajdował się grób. Wydarzenie złożenia martwego ciała Jezusa do grobu opisują wszyscy ewangelieści (por. Mk 15, 42-47; Mt 27, 57-61; Łk 23, 50-56; J 19, 38-42)²³. Wymieniają także kobiety, które były świadkami

20 E. Kopeć, *Apologia zmartwychwstania Chrystusa w pierwotnej kerygmie apostołskiej*, s. 60; tenże, *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa*, s. 258; M. Rusecki, *Katechezy paschalne*, s. 607; tenże, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 160.

21 *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 693-644.

22 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 207-212.

23 J. Chmiel, *Pogrzeb Jezusa w świetle zwyczajów żydowskich*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 37(1984), nr 2, s. 119-127.

pogrzebu: „Maria Magdalena i Maria, matka Józefa, przyglądały się, gdzie Go złożono” (Mk 15, 47; por. Mt 27, 61; Łk 23, 55). Ciało Jezusa złożono do grobu wieczorem, w dniu Jego śmierci²⁴. Miejsce Jego pogrzebania było powszechnie znane. Powyższe szczegóły potwierdzają historyczność przekazu o pogrzebie i miejscu, gdzie znajdował się grób Jezusa²⁵.

Wszyscy ewangelieści przekazują narracje o odkryciu pustego grobu (Mt 28, 1-8; Mk 16, 1-8; Łk 24, 1-12; J 20, 2-13)²⁶. Za ich wiarygodnością przemawia zgodność co do istoty faktu (grób jest pusty), przy równoczesnych rozbieżnościach w szczegółach. Gdyby relacje zostały stworzone przez pierwotną gminę chrześcijańską, z pewnością zadbano by o ich większą zgodność w detalach. Odkrycie pustego grobu dokonuje się niejako „przy okazji”. Kobiety nie spodziewały się zmartwychwstania, nie przypuszczały, że mogą nie znaleźć ciała Jezusa. Martwiły się o to, kto im odsunie kamień od grobu. Widząc pusty grób, zdumione i przerażone myślały, że Jego ciało zostało wykradzione. Historyczność pustego grobu pośrednio potwierdza także sam fakt powołania się w relacjach ewangelijnych na świadectwo kobiet, które w świetle ówczesnego prawa żydowskiego nie miało żadnego znaczenia.

Dla wiarygodności pustego grobu istotny jest także fakt pozostawienia w nim płócien, w które było owinięte ciało Jezusa²⁷. W relacji św. Łukasza Piotr, który przybył do grobu, „schyliwszy się ujrzał same tylko płótna. I wrócił do siebie, dziwiąc się temu, co się stało” (Łk 24, 12). Podobnie narracja św. Jana ukazuje Piotra i umiłowanego ucznia przy grobie. Umiłowany uczeń, „kiedy się nachylił, zobaczył leżące płótna, jednakże nie wszedł do środka” (J 20, 5); Szymon Piotr „wszedł do wnętrza grobu i ujrzał leżące płótna oraz chustę, która była na Jego głowie,

24 Prawo rzymskie zakazywało grzebania ciała człowieka ukrzyżowanego. Zazwyczaj zwłoki pozostawiano na krzyżu przez kilka dni na pożarcie ptakom drapieżnym. Jednak na terenie Judei Rzymianie szanowali żydowski zwyczaj pochówku skazańca przed zachodem słońca (Pwt 21, 23). Zob. J. Gnilka, *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, Kraków 2004, s. 255–257; H. Seweryniak, *Świadectwo i sens*, s. 355.

25 W. Trilling, *Zmartwychwstanie Jezusa*, w: *Biblia dzisiaj*, red. J. Kudasiewicz, Kraków 1969, s. 279–280; H. Seweryniak, *Wiarygodność historyczna narracji o pustym grobie i chrystofaniach*, w: *Zmartwychwstanie dzisiaj*, red. M. Skierkowski, H. Seweryniak, Płock 2009, s. 86–89; J. Jaromin, *Pogrzeb Jezusa w świetle tradycji żydowskiej i przekazów ewangelicznych*, w: *Verbum caro factum est. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Tomasza Jelonka w 70. rocznicę urodzin*, red. R. Bogacz, W. Chrostowski, Warszawa 2007, s. 252–260.

26 H. Waldenfels, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele – dzisiaj. Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*, Katowice 1993, s. 274–276; W. Kasper, *Jezus Chrystus*, s. 126–127; Ł. Kamykowski, *U źródeł wiary Kościoła*, w: *Teologia fundamentalna*, t. 3: *Objawienie i Chrystus*, red. T. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś, Kraków 1999, s. 151–155.

27 H. Seweryniak, *Wiarygodność historyczna narracji o pustym grobie i chrystofaniach*, s. 93–94; V. Messori, *Mówią, że zmartwychwstał. Badania nad pustym grobem*, Kraków 2001, s. 184–195.

leżącą nie razem z płótnami, ale oddzielnie zwiniętą na jednym miejscu” (J 20, 6-7). Pozostawione w grobie płótna stanowią argument za wiarygodnością zmartwychwstania, a przeciwko oskarżeniom o kradzież zwłok Jezusa przez apostołów. Czy złodziej zajmowałby się odwijaniem ciała z płócien oraz składaniem chusty²⁸?

Pusty grób jest znakiem, który pozwala łatwiej zrozumieć orędzie wielkanocne i potwierdza jego wiarygodność. Nie jest dowodem zmartwychwstania, gdyż brak ciała Jezusa w grobie można próbować wyjaśnić inaczej²⁹. Pusty grób stał się znakiem zmartwychwstania Chrystusa dzięki orędziu anioła Pańskiego (w relacji św. Marka jest to młodzieniec ubrany w białą szatę, a św. Łukasz wspomina o dwóch mężczyznach w lśniących szatach), który, jako Boży posłaniec, zinterpretował niezwykle wydarzenie³⁰. Wyjaśnienie znaczenia pustego grobu pochodzi zatem od Boga – jest Jego objawieniem. Ponieważ zmartwychwstanie to rzeczywistość nadprzyrodzona, dlatego przyjęcie Bożego orędzia może dokonać się przez wiarę przy udziale Bożej łaski³¹.

Mając na uwadze powyższe racje, współczesna teologia rezurekcyjna rozwija znakową interpretację pustego grobu³². Dla pełnego ukazania znaczenia znaku religijnego konieczne jest uwzględnienie jego niewidzialnej strony, czyli znaczenia nadanego mu przez Boga³³. Taką interpretację przekazuje anioł, który się zjawia przy pustym grobie i mówi do niewiast: „Nie bójcie się! Szukacie Jezusa z Nazaretu, ukrzyżowanego; powstał, nie ma Go tu. Oto miejsce, gdzie Go złożyli” (Mk 16, 6; por. Mt 28, 5-6; Łk 24, 5-6). Znak pustego grobu odczytywany w świetle orędzia płynącego z ust anioła oraz w kontekście chrystofanii stanowi istotny element argumentacji za wiarygodnością zmartwychwstania.

2.2. Chrystofanie paschalne

Świadectwa nowotestamentowe zgodnie potwierdzają fakt ukazywania się Zmartwychwstałego Pana, czyli chrystofanii (np. Mt 28; Łk 24, J 20 i 21; Mk 16, 7.9-20; Dz 1, 3; 10, 40-41; 13, 31; 1 Kor 9, 1; 15, 6-8; Ga 1, 12.16)³⁴.

28 H. Seweryniak, *Świadectwo i sens*, s. 357.

29 *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 640.

30 X. Léon-Dufour, *Résurrection de Jésus et message pascal*, s. 167; K. H. Schelkle, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, s. 136.

31 L. Scheffczyk, *Zmartwychwstanie*, s. 118–119; M. Rusecki, *Pusty grób*, LTF, s. 989–990.

32 M. Rusecki, *Pusty grób*, s. 990; tenże, *Pusty grób i chrystofanie znakami zmartwychwstania Aspekt metodologiczny*, „Resovia Sacra” 6(1999), s. 27–37; E. Tomaszewski, *Pusty grób i chrystofanie jako znaki zmartwychwstania Jezusa z Nazaretu*, „Colloquium Salutis” 10(1978), s. 149–162.

33 M. Rusecki, *Znak*, LTF, s. 1375–1378; tenże, *Cud w chrześcijaństwie*, Lublin 1996, s. 351–363.

34 E. Kopeć, *Chrystofanie jako znak zmartwychwstania Chrystusa*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25(1978), z. 2, s. 21–29; P. Benoit, *Pasión y resurrección del Señor*, Madrid 1971, s. 317; M. Skierkowski, *Jezus historii i wiary*, s. 206–207.

Pozwalają one nie tylko uznać realność faktu zmartwychwstania, ale także objawiają jego istotę i stanowią jego uwiarygodnienie³⁵.

Świadectwa wielkanocne pozwalają stwierdzić, że chrystofanie nie miały charakteru powszechnego, ale były skierowane do „wybranych uprzednio przez Boga na świadków” (Dz 10, 41)³⁶. Najstarszy wykaz świadków chrystofanii pojawia się na zakończenie *Credo* korynckiego: „ukazał się Kefasowi, a potem Dwunastu, później zjawił się więcej niż pięciuset braciom równocześnie; większość z nich żyje dotąd, niektórzy zaś pomarli. Potem ukazał się Jakubowi, później wszystkim apostołom. W końcu, już po wszystkich, ukazał się także i mnie jako poronionemu płodowi” (1 Kor 15, 5-8). Opisy chrystofanii przekazują też wszyscy ewangelisti, którzy – podobnie jak św. Paweł – wspominają o ukazaniu się Zmartwychwstałego Pana Piotrowi (Mk 16, 7; Łk 24, 12.34; J 21, 1-23) oraz Dwunastu (Mk 16, 14-18; Mt 28, 16-20; J 20, 19 - 20). Wspominają też inne chrystofanie: Marii Magdalenie i innym kobietom (Mt 28, 9-10; Mk 16, 9-11), samej Marii Magdalenie (J 20, 11-18), uczniom idącym do Emaus (Łk 24, 33-50; por. Mk 16, 12-13), apostołom i innym uczniom (Łk 24, 36-50) oraz grupie siedmiu uczniów nad Morzem Tyberiadzkim (J 21, 1-23)³⁷. Chrystofanią jest również ukazanie się Chrystusa Pawłowi (zob. Dz 9, 3-10; Ga 1, 12-17)³⁸.

W przekazie Nowego Testamentu można zauważyć powtarzający się schemat przebiegu chrystofanii: ukazanie się Zmartwychwstałego – rozpoznanie – misja³⁹. Ukazanie zostało wyrażone przez greckie *ófhé*, co można tłumaczyć jako czasownik w formie biernej: Bóg uczynił Go widzialnym, Bóg sprawił, że stał się widzialny, lub zwrotnej: uczynił się widzialnym, ukazał się,

35 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 200–207.

36 Cz. S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t. 1, Lublin 2000, s. 668–669; R. Blazquez, *Zmartwychwstał dla naszego usprawiedliwienia*, „Communio” 5(1985), nr 2 s. 100; K. Gózdź, *Jezus Chrystus i uniwersalny Zbawiciel*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*, red. M. Rusecki, E. Pudełko, Lublin 1995, s. 88.

37 M. Rusecki, *Chrystofanie paschalne*, s. 199; tenże, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 199; H. Seweryniak, *Wiarygodność historyczna narracji o pustym grobie i chrystofaniach*, s. 108–114.

38 M. Rusecki, *Chrystofanie paschalne*, s. 200; tenże, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 207–208; T. Pikus, *Resurrexit tertia die secundum Scripturas*, w: *Sens ludzkiej przygody. Księga pamiątkowa dedykowana Ojcu Profesorowi Józefowi Kuliszowi SJ w 65. rocznicę urodzin*, red. W. Cisło, Z. Kubacki, Warszawa 2008, s. 357.

39 E. Kopeć, *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa*, s. 272–274; M. Rusecki, *Chrystofanie paschalne*, s. 200; tenże, *Chrystofanie paschalne znakiem zmartwychwstania*, w: *Z potrzeby serca.... Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu doktorowi Edwardowi Pohoreckiemu dyrektorowi Instytutu Wyższej Kultury Religijnej przy KUL*, red. Z. Krzyszowski, M. Nowak, S. Sieczka, Lublin 2004, s. 183–187; J. Dupuis, *Wprowadzenie do chrystologii*, s. 73.

pozwoili się zobaczyć, dał się widzieć⁴⁰. Inicjatywa w ukazywaniu się uczniom należy do Jezusa – ukazuje się On kiedy chce i komu chce⁴¹. Doświadczenie widzenia Jezusa nie jest wynikiem oczekiwań uczniów, ich intensywnej tęsknoty czy wybujałej wyobraźni, gdyż przyście Zmartwychwstałego Pana zaskakuje uczniów. Spotkania te były realnymi wydarzeniami, tzn. „dokonywały się na sposób widzenia i pochodziły z zewnątrz”⁴².

Drugim istotnym elementem chrystofanii jest rozpoznanie. Uczniowie odkrywają, że ukazał się im Chrystus, który żyje. To rozpoznanie dokonuje się stopniowo. Mimo że „widzieli” i „słyszeli” Zmartwychwstałego, to mieli trudności z odkryciem, kim On jest? Ciało Zmartwychwstałego jest ciałem uwielbionym, dlatego uczniowie do rozpoznania Jego nowego sposobu egzystencji potrzebują Bożej łaski⁴³. Rozpoznanie Zmartwychwstałego dokonuje się przy udziale wiary. Ostatecznie w poznaniu przez wiarę świadkowie chrystofanii identyfikują Zmartwychwstałego Pana z Jezusem z Nazaretu, który umarł na krzyżu i został pogrzebany, a teraz żyje⁴⁴. Dzięki temu, że Zmartwychwstały Jezus ukazał się wielu osobom i w różnych okolicznościach, doświadczenie uczniów i niewiast zostało zobiektywizowane, a przez to nabrało wiarygodności.

Ostatnim elementem większości chrystofanii jest powierzenie przez Zmartwychwstałego uczniom zbawczej misji⁴⁵. Apostołowie mają przedłużyć misję Chrystusa poprzez głoszenie Ewangelii wszystkim narodom i aktualizowanie zbawczego dzieła w mocy Ducha Świętego.

40 J. Gnilka, *Pierwsi chrześcijanie*, s. 263; R. Cantalamessa, *Tajemnica paschalna u Ojców Kościoła*, w: Paweł VI, J. Ratzinger/Benedykt XVI, R. Cantalamessa, A. Pronzato i inni, *Przesłanie Zmartwychwstania*, Kraków 2007, s. 72–73.

41 „To On wychodzi naprzeciw (Mt 28, 9), zbliża się do uczniów, staje pośrodku nich (Mt 28, 18; Łk 24, 36; J 20, 19.26), ukazuje się (Mk 16, 9.12.14), przychodzi (Łk 24, 15), idzie razem (Łk 24, 29), jest obecny (J 20, 14; 21, 4)” – (H. Waldenfels, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele – dzisiaj*, s. 278).

42 D. Gardocki, *Jezus z Nazaretu. Mesjasz Królestwa, Syn Boży i Droga do Ojca. Studium analityczno-krytyczne chrystologii Jona Sobrino*, Warszawa 2006, s. 382; por. M. Rusecki, *Chrystofanie paschalne*, s. 200–201; R. Cantalamessa, *Tajemnica paschalna u Ojców Kościoła*, s. 74–77; E. Tomaszewski, *Pusty grób i chrystofanie*, s. 156.

43 R. Blázquez, *Zmartwychwstał dla naszego usprawiedliwienia*, s. 100–101; D. Gardocki, *Jezus z Nazaretu*, s. 379.

44 F. G. Brambilla, *W poszukiwaniu Jezusa. „Ukrzyżowany za nas, pod Poncjuszem Pilatem został umęczony i pogrzebany. I zmartwychwstał trzeciego dnia, jak oznajmia Pismo. I wstąpił do nieba”*, Kielce 2004, s. 82–83; M. Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje*, s. 204–206; tenże, *Chrystofanie paschalne znakiem zmartwychwstania*, s. 184–186.

45 H. Waldenfels, *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele – dzisiaj*, s. 278; M. Rusecki, *Chrystofanie paschalne znakiem zmartwychwstania*, s. 186–187; K. Lehmann, *Jezus Chrystus zmartwychwstał. Medytacje*, Wrocław 1993, s. 82–83.

W oparciu o narracje chrystofanijne możemy stwierdzić, że zmartwychwstanie jest rzeczywistością eschatyczną i ponadhistoryczną, która wymyka się ludzkiemu postrzeganiu. Zmartwychwstały Pan manifestuje swój nowy sposób bytowania wobec wybranych świadków. Ciało Zmartwychwstałego jest realne, nosi na sobie znamiona męki: rany na rękach i nogach oraz ślady przebicia boku. Ślady te są znakami rozpoznawczymi, wskazującymi na identyczność Zmartwychwstałego Pana z Ukrzyżowanym Jezusem. Ciało Zmartwychwstałego zostało przeniknięte mocą Ducha Świętego, dlatego jest „ciałem duchowym” i nie podlega już prawom życia ziemskiego⁴⁶. Chrystofanie wskazują na nowy sposób egzystencji Pana, objawiają Jego zwycięstwo nad śmiercią. Jako realne doświadczenie uczniów każda z chrystofanii stanowi odrębne wydarzenie na płaszczyźnie czasowej i przestrzennej, jednak jako misterium wielkanocne stanowią jedno wydarzenie. Mają one charakter osobowych spotkań. Zmartwychwstały nie tylko przychodzi do uczniów i pozwala się rozpoznać, ale także przebywa z nimi, rozmawia i spożywa posiłek. Przeświadczenie uczniów o realnej obecności Zmartwychwstałego wynika z osobowego doświadczenia Jego Osoby. Te realne i obiektywne doświadczenia, przeżyte i przemyślane przez apostołów, stanowią uzasadnioną podstawę ich wiary, która dała początek wierze chrześcijańskiej.

3. Dary Zmartwychwstałego Pana

Wiarygodność zmartwychwstania permanentnie uwidacznia się w życiu wspólnoty eklezjalnej. W centrum życia Kościoła jest Pan, którego rezurekcja zaowocowała darami, którymi wciąż żyje Kościół. Dary te przyczyniają się do urzeczywistniania się Kościoła w historii. Tym samym stanowią one o wiarygodności zmartwychwstania oraz jego ponadczasowej skuteczności zbawczej.

- **Dar miłości.** W wydarzeniach staurologiczno-rezurekcyjnych w pełni objawiła się Boża miłość. Słowa Jezusa „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15, 13), znalazły wypełnienie w Jego krzyżowej śmierci oraz zmartwychwstaniu. Wydarzenia te potwierdzają, że miłość jest potężniejsza od śmierci. Boża *agape* objawiona w Jezusie Chrystusie i wypełniająca się nieustannie w Kościele

46 K. H. Schelkle., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, s. 138; J. Gnilka, *Pierwsi chrześcijanie*, s. 286; W. Kasper, *Jezus Chrystus*, s. 141; W. Hryniewicz, *Misterium Zmartwychwstania Chrystusa w myśli prawosławnej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25(1978), z. 1, s. 125–126.

jest znakiem rozpoznawczym uczniów Chrystusa i stanowi istotny element w uwiarygodnieniu ich posłannictwa⁴⁷.

- **Dar wiary.** Zmartwychwstały Pan przemówił do Tomasza: „Uwierzyłeś dlatego, ponieważ Mnie ujrzałeś? Błogosławieni, którzy nie widzieli, a uwierzyli” (J 20, 29). Wydarzenie rezurekcji stanowi źródło oraz serce chrześcijańskiej wiary. Apostołowie odkryli pusty grób oraz doświadczyli łaski chrystofanii paschalnych. Spotkania ze Zmartwychwstałym Panem są źródłem wiary i świadectwa, które zostało przypieczętowane ich męczeńską śmiercią⁴⁸. Wiara i świadectwo apostołów stanowi podstawę wiary Kościoła, czyli tych, „którzy nie widzieli, a uwierzyli”.
- **Dar pokoju.** Darem Zmartwychwstałego Pana jest pokój. Chrystus przynosi pokój, którego świat dać nie może. Już przy Jego narodzeniu chór aniołów zwiastuje: „Chwała Bogu na wysokościach, a na ziemi pokój ludziom Jego upodobania” (Łk 2, 14). Dzięki Zmartwychwstałemu Panu dar pokoju, staje się udziałem uczniów: „Pokój zostawiam wam, pokój mój daję wam. Nie tak jak daje świat” (J 14, 27). Pokój, który daje Chrystus, nie jest z tego świata, lecz pochodzi od Ojca; podobnie jak Syn, który przyszedł na ten świat od Ojca. Podczas chrystofanii paschalnych uczniowie słyszą pozdrowienie Jezusa: „Pokój wam!” (J 20, 19. 21. 26). Pochodzący od Chrystusa dar pokoju jest rzeczywistością eschatyczną i oznacza ostateczne zwycięstwo Boga nad śmiercią i Szatanem, który jest ojcem kłamstwa, zamętu i nie-pokoju⁴⁹.
- **Dar życia wiecznego.** Chrystus, który przeszedł ze śmierci do nowego życia, jest dla wierzących w Niego źródłem nowego życia. Jezus w rozmowie z Nikodemem zapewnia: „Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3, 16). Równie wymowne są słowa skierowane do Marty po wskrzeszeniu Łazarza: „Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł, żyć będzie” (J 11, 25). Forma samoobjawienia „Ja jestem”, jak również zestawienie razem rzeczywistości zmartwychwstania i życia oznacza wzajemne ich uwarunkowanie oraz dopełnianie:

47 H. Urs von Balthasar, *Wiarygodna jest tylko miłość*, Kraków 1997, s. 67–69; J. Mastej, *Eklezjotwórczy wymiar miłości*, „Roczniki Teologiczne” 53(2006), z. 9, s. 107–122; tenże, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 295–303.

48 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 259–262; tenże, *Paschalna geneza wiary chrześcijańskiej*, „Roczniki Teologiczne” 51(2004), z. 9, s. 97–113.

49 J. Mastej, *Paksystyczna wiarygodność chrześcijaństwa. Zarys argumentu*, w: *Kościół i dar pokoju*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A.A. Napiórkowski, Kraków 2016, s. 201–217.

życie wieczne rodzi się ze zmartwychwstania – zmartwychwstanie jest gwarancją życia wiecznego.

- **Dar nadziei.** Zmartwychwstanie Chrystusa jest wydarzeniem sperancyjnym. Św. Paweł w Pierwszym Liście do Tymoteusza zaświadcza: „Złożyliśmy nadzieję w Bogu żywym, który jest Zbawcą wszystkich ludzi” (1 Tym 4, 10). Utracona przez człowieka nadzieja na skutek grzechu została mu przywrócona w Chrystusie, którego zwycięstwo nad śmiercią stanowi podstawę wiary w powszechne zmartwychwstanie i życie wieczne⁵⁰. Nadzieja stanowi istotny element wiary chrześcijańskiej, o czym przypomina św. Piotr Apostoł: „Pana zaś Chrystusa miejcie w sercach za Świętego i bądźcie zawsze gotowi do obrony wobec każdego, kto domaga się od was uzasadnienia tej nadziei, która w was jest” (1 P 3, 15).
- **Dar odpuszczenia grzechów.** Chrystus Zmartwychwstały kieruje do uczniów polecenie: „Którym odpuszczacie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane” (J 20, 22-23). Wierzący w Chrystusa mogą doświadczać przebaczenia i odpuszczenia grzechów w sakramencie pokuty i pojednania. Ten sakramentalny dar jest owocem Chrystusowego zwycięstwa nad śmiercią, grzechem i Szatanem.
- **Dar radości.** Św. Jan Ewangelista w narracji o ukazaniu się Jezusa uczniom w Wieczerniku zapisał: „A to powiedziawszy, pokazał im ręce i bok. Uradowali się zatem uczniowie ujrzawszy Pana” (J 20, 20). Miejsce smutku, który napełnił serca uczniów po krzyżowej śmierci Jezusa, zajmuje radość, która jest darem samego Boga. Źródłem radości uczniów jest Pan, który umarł, zmartwychwstał i żyje⁵¹.
- **Dar zbawienia.** Jezus Chrystus jest Jedynym Zbawicielem świata. Św. Piotr przed Sanhedrynem naucza: „I nie ma w żadnym innym zbawienia, gdyż nie dano ludziom pod niebem żadnego innego imienia, w którym moglibyśmy być zbawieni” (Dz 4, 12). Absolutność osoby Jezusa Chrystusa, definitywna pełnia Bożego objawienia oraz jedyność i powszechność dokonanego przez Niego zbawienia stanowią o wyjątkowym charakterze

50 J. Mastej, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 238–243.

51 I.S. Ledwoń, *Radość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa*, w: *Radość Ewangelii. Biblijne źródła chrześcijańskiej radości*, red. A. Zawadzki („Analecta Biblica Lublinensia” XIII), Lublin 2015, s. 13–23.

chrześcijaństwa jako religii objawionej i zbawczej⁵². Zbawienie jest owocem życia, krzyżowej śmierci i rezurekcyjnego zwycięstwa Chrystusa.

- **Dar Ducha Świętego.** dopełnieniem wydarzeń paschalnych jest zesłanie na apostołów Parakleta: „Po tych słowach tchnął na nich i powiedział im: «Weźmijcie Ducha Świętego!»” (J 20, 22). Osobowy dar Ducha Świętego jest wypełnieniem Jezusowych obietnic: „Ja zaś będę prosił Ojca, a innego Pocieszyciela da wam, aby z wami był na zawsze – Ducha Prawdy, którego świat przyjąć nie może, ponieważ Go nie widzi ani nie zna. Ale wy Go znacie, ponieważ u was przebywa i w was będzie” (J 14, 16-17); „Gdy zaś przyjdzie On, Duch Prawdy, doprowadzi was do całej prawdy. Bo nie będzie mówił od siebie, ale powie wszystko, cokolwiek usłyszy, i oznajmi wam rzeczy przyszłe” (J 16, 13). Po swoim zmartwychwstaniu Jezus dokonuje wylania Parakleta na eklezjalną wspólnotę, która ma kontynuować jego posłannictwo w mocy Ducha Świętego.
- **Dar Kościoła.** Rezurekcja Jezusa ma na wskroś eklezjogenetyczny charakter⁵³. Wprawdzie całe ziemskie życie Jezusa jest „czasem” rodzenia się Eklezji, jednak wydarzenia paschalne stanowią kulminację eklezjogenezy. Chrystus po zmartwychwstaniu przekazuje apostołom misję: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!” (Mk 16, 15). Z woli Chrystusa Kościół wypełnia powierzona mu misję kapłańską, nauczycielską i pasterską. W centrum życia i działania Eklezji jest Zmartwychwstały Pan.
- **Dar chrztu świętego.** Po swoim zmartwychwstaniu Jezusa polecił uczniom: „(...) nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 19). Sakrament Chrztu włącza ochrzczonego w Chrystusa; w jego mękę, śmierć i zmartwychwstanie. Autor Listu do Rzymian naucza: „Czyż nie wiadomo wam, że my wszyscy, którzyśmy otrzymali chrzest zanurzający w Chrystusa Jezusa, zostaliśmy zanurzeni w Jego śmierć? Zatem przez chrzest zanurzający nas w śmierć zostaliśmy razem z Nim pogrzebani po to, abyśmy i my wkroczyli w nowe życie – jak Chrystus powstał z martwych dzięki chwale Ojca. Jeżeli bowiem przez śmierć, podobną do Jego śmierci, zostaliśmy z Nim złączeni w jedno, to tak samo będziemy z Nim złączeni w jedno przez podobne zmartwychwstanie”

52 I.S. Ledwoń, „I nie ma w żadnym innym zbawienia”. Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa w teologii posoborowej, Lublin 2012, s. 311–458.

53 J. Mastej, *Eklezjogeneza rezurekcyjna*, w: *In persona Christi. Księga na 80-lecie Księdza Profesora Czesława S. Bartnika*. Red. K. Gózdź, t. 1. Lublin 2009, s. 363–372; tenże, *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, s. 259–266.

(Rz 6, 3-5). Przez chrzest święty wierzący w Chrystusa zostaje uwolniony od grzechu pierworodnego i otrzymuje godność dziecka Bożego oraz dar nowego życia w Chrystusie i Kościele.

- **Dar Eucharystii.** Wypowiedziane w Wieczerniku słowa Jezusa: „To jest Ciało moje, które za was będzie wydane: to czyńcie na moją pamiątkę!” (Łk 22, 19) są dla rodzącego się Kościoła bezcennym darem i permanentnym zobowiązaniem. Kościół, sprawując Eucharystię, uobecnia misterium męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, a tym samym permanentnie rodzi się, odradza i uświęca⁵⁴. W centrum życia Eklezji jest Eucharystia, która swoje źródło ma w wydarzeniach paschalnych.
- **Dar obecności.** Istotne dla uczniów Jezusa jest Jego zapewnienie: „Oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28, 20). Dar stałej obecności daje apostołom nie tylko poczucie bezpieczeństwa, ale także przekonanie o sensowności oraz skuteczności powierzonej im misji. Dar obecności Chrystusa jest ponadczasowy i dotyczy także kolejnych pokoleń wierzących w Niego. Stanowi on rdzeń przeświadczenia, że ten, kto wierzy w Chrystusa, nigdy nie jest sam, gdyż jest z nim Chrystus, który żyje we wspólnocie Kościoła.

Nie sposób wymienić i omówić wszystkich darów Zmartwychwstałego Pana dla wierzących. Rezurekcja Jezusa ma personalistyczny i bonatywny charakter, gdyż jest osobowym dobrem o charakterze eschatycznym. Tym samym Zmartwychwstały Chrystus jest największym i najpiękniejszym darem jaki Bóg ofiaruje człowiekowi.

* * * *

Powyższe rozważania miały na celu ukazanie rezurekcji oraz jej wiarygodności w świetle Nowego Testamentu. Dlatego zaprezentowano wczesnochrześcijańskie rozumienie rezurekcji obecne w wyznaniach wiary, hymnach liturgicznych i katechezach paschalnych. Pusty grób i chrystofanie paschalne stanowią uwiarygodnienie rezurekcji Chrystusa. Natomiast dary Zmartwychwstałego Pana są – dokonującym się permanentnie w życiu Eklezji – potwierdzeniem wiarygodności zmartwychwstania.

54 J. Mastej, *Permanenna eklezjogeneza eucharystyczna w świetle encykliki Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, „Roczniki Teologiczne” 52(2005), z. 9, s. 97–114.

CHRISTUS VERE RESURREXIT! RESURRECTION AND ITS CREDIBILITY IN THE NEW TESTAMENT

Summary

The article shows the resurrection of Jesus Christ and its credibility in the light of the New Testament. Presents early Christian understanding of the resurrection present in the creeds, hymns and liturgical catechesis Paschal. Signs of resurrection: the empty tomb and the Easter revelation of Christ are its credibility. While presented gifts of the Risen Lord are - permanently adjusting to the life Ecclesia – confirmation of the credibility of resurrection.

Słowa kluczowe: zmartwychwstanie, wyznania wiary, hymny liturgiczne, katechezy paschalne, pusty grób, chrystofanie paschalne, wiarygodność chrześcijaństwa

Key words: resurrection, creeds, liturgical hymns, Paschal catechesis, the empty tomb, Paschal revelation of Christ, the credibility of Christianity

BIBLIOGRAFIA

- Balthasar H. Urs von, *Wiarygodna jest tylko miłość*, Kraków 1997.
- Bartnik Cz. S., *Dogmatyka katolicka*, t. 1, Lublin 2000.
- Benoit P., *Pasión y resurrección del Señor*, Madrid 1971.
- Blazquez R., *Zmartwychwstał dla naszego usprawiedliwienia*, „Communio” 5(1985), nr 2 s. 99–119.
- Brambilla F.G., *W poszukiwaniu Jezusa. „Ukrzyżowany za nas, pod Poncjuszem Piłatem został umęczony i pogrzebany. I zmartwychwstał trzeciego dnia, jak oznajmia Pismo. I wstąpił do nieba”*, Kielce 2004.
- Cantalamesa R., *Tajemnica paschalna u Ojców Kościoła*, w: Paweł VI, J. Ratzinger/Benedykt XVI, R. Cantalamesa, A. Pronzato i inni, *Przesłanie Zmartwychwstania*, Kraków 2007, s. 68–83.
- Chmiel J., *Pogrzeb Jezusa w świetle zwyczajów żydowskich*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 37(1984), nr 2, s. 119–127.
- Dupuis J., *Wprowadzenie do chrystologii*, Kraków 1999.

- Gardocki D., *Jezus z Nazaretu. Mesjasz Królestwa, Syn Boży i Droga do Ojca. Studium analityczno-krytyczne chrystologii Jona Sobrino*, Warszawa 2006.
- Gnilka J., *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, Kraków 2001.
- Gnilka J., *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, Kraków 2004.
- Goppelt L., *Theologie des Neuen Testaments*, t. 1: *Jesu Wirken in seiner theologischen Bedeutung*, Göttingen 1975.
- Gózdź K., *Jezus Chrystus i uniwersalny Zbawiciel*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego. Wprowadzenie*, red. M. Rusecki, E. Pudelko, Lublin 1995, s. 79–90.
- Grelot P., *Deux notes critique sur Philippiens 2, 6-11*, „Biblica” 54(1973), s. 169–186.
- H. Langkammer, *Hymny chrystologiczne Nowego Testamentu. Najstarszy obraz Chrystusa*, Katowice 1976.
- Hryniewicz W., *Misterium Zmartwychwstania Chrystusa w myśli prawosławnej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25(1978), z. 1, s. 121–140.
- Jankowski A., *Chrystus w obliczu kenozy. O właściwy przekład Flp 2, 6b*, „Analecta Cracoviensia” 10(1978), s. 151–166.
- Jankowski A., *Rozwój chrystologii Nowego Testamentu*, Kraków 2005.
- Jaromin J., *Pogrzeb Jezusa w świetle tradycji żydowskiej i przekazów ewangelicznych*, w: *Verbum caro factum est. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Tomasza Jelonka w 70. rocznicę urodzin*, red. R. Bogacz, W. Chrostowski, Warszawa 2007, s. 252–260.
- Kamykowski Ł., *U źródeł wiary Kościoła*, w: *Teologia fundamentalna*, t. 3: *Objawienie i Chrystus*, red. T. Dzidek, Ł. Kamykowski, A. Kubiś, Kraków 1999, s. 116–158.
- Kasper W., *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- Kopec E., *Apologia zmartwychwstania Chrystusa w pierwotnej kerygmie apostoelskiej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 6(1959), z. 3, s. 57–75.
- Kopec E., *Chrystofanie jako znak zmartwychwstania Chrystusa*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25(1978), z. 2, s. 21–29.
- Kopec E., *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa jako realny fakt i wydarzenie zbawcze*, w: *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, red. W. Granat, E. Kopec, Lublin 1982, s. 246–293.
- Langkammer H., *Śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa w najstarszych formułach wiary*, w: *Posługa słowa Pańskiego. Księga pamiątkowa poświęcona ks. prof. dr. hab. Józefowi Kudasiewiczowi z okazji 70-lecia urodzin*, red. S. Bielecki, H. Ordon, H. Witczyk, Kielce 1997, s. 282–293.

- Ledwoń I.S., „*I nie ma w żadnym innym zbawienia*”. *Wyjątkowy charakter chrześcijaństwa w teologii posoborowej*, Lublin 2012.
- Ledwoń I.S., *Radość jako motyw wiarygodności chrześcijaństwa*, w: *Radość Ewangelii. Biblijne źródła chrześcijańskiej radości*, red. A. Zawadzki („*Analecta Biblica Lublinensia*” XIII), Lublin 2015, s. 13–23.
- Lehmann K., *Jezus Chrystus zmartwychwstał. Medytacje*, Wrocław 1993.
- Léon-Dufour X., *Résurrection de Jésus et message pascal*, Paris 1971.
- Łukaszuk T. D., *Ty jesteś Chrystus, Syn Boga żywego. Dogmat chrystologiczny w ujęciu integralnym*, Kraków 2000.
- Mastej J., *Eklezjogeneza rezurekcyjna*, w: *In persona Christi. Księga na 80-lecie Księdza Profesora Czesława S. Bartnika*. Red. K. Gózdź, t. 1. Lublin 2009, s. 363–372.
- Mastej J., *Eklezjotwórczy wymiar miłości*, „*Roczniki Teologiczne*” 53(2006), z. 9, s. 107–122.
- Mastej J., *Paksystyczna wiarygodność chrześcijaństwa. Zarys argumentu*, w: *Kościół i dar pokoju*, red. M. Chojnacki, J. Morawa, A.A. Napiórkowski, Kraków 2016, s. 201–217.
- Mastej J., *Paschalna geneza wiary chrześcijańskiej*, „*Roczniki Teologiczne*” 51(2004), z. 9, s. 97–113.
- Mastej J., *Permanentna eklezjogeneza eucharystyczna w świetle encykliki Jana Pawła II „Ecclesia de Eucharistia”*, „*Roczniki Teologiczne*” 52(2005), z. 9, s. 97–114.
- Mastej J., *Staurologiczno-rezurekcyjna wiarygodność chrześcijaństwa*, Lublin 2014.
- Messori V., *Mówią, że zmartwychwstał. Badania nad pustym grobem*, Kraków 2001.
- Mędała S., *Świadectwo mocy Chrystusa. List do Filipian*, w: *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 9: *Dzieje Apostolskie. Listy św. Pawła*, red. J. Frankowski, S. Mędała, Warszawa 1997, s. 381–411.
- Nicolas M., *Théologie de la Resurrection*, Paris 1982.
- O’Collins G., *Gesù oggi. Linee fondamentali di cristologia*, Milano 1993.
- Pikus T., *Resurrexit tertia die secundum Scripturas*, w: *Sens ludzkiej przygody. Księga pamiątkowa dedykowana Ojcu Profesorowi Józefowi Kuliszowski SJ w 65. rocznicę urodzin*, red. W. Cisło, Z. Kubacki, Warszawa 2008, s. 349–369.
- Robbins C. J., *Rhetorical Structure of Philippians 2, 6-11*, „*Catholic Biblical Quarterly*” 42(1980), s. 73–82.

- Romaniuk K., *Wiara w zmartwychwstanie. Pusty grób i pojawienie się Zmartwychwstałego Chrystusa*, Poznań 1985.
- Rusecki M., *Chrystofanie paschalne znakiem zmartwychwstania*, w: *Z potrzeby serca... Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu doktorowi Edwardowi Pohoreckiemu dyrektorowi Instytutu Wyższej Kultury Religijnej przy KUL*, red. Z. Krzyszowski, M. Nowak, S. Sieczka, Lublin 2004, s. 178–187.
- Rusecki M., *Cud w chrześcijaństwie*, Lublin 1996.
- Rusecki M., *Formuły wiary i hymny liturgiczne w kerygmacie paschalnym*, „Roczniki Teologiczne” 52(2005), z. 9, s. 37–50.
- Rusecki M., *Katechezy paschalne*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I. S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002, s. 606–609.
- Rusecki M., Mastej J., *Zmartwychwstanie*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002, s. 1367–1375.
- Rusecki M., *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*, Warszawa 2006.
- Rusecki M., *Pusty grób i chrystofanie znakami zmartwychwstania. Aspekt metodologiczny*, „Resovia Sacra” 6(1999), s. 27–37.
- Rusecki M., *Pusty grób*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002, s. 987–990.
- Rusecki M., *Znak*, w: *Leksykon teologii fundamentalnej*, red. M. Rusecki, K. Kaucha, I.S. Ledwoń, J. Mastej, Lublin–Kraków 2002, s. 1375–1378.
- Scheffczyk L., *Zmartwychwstanie*, Warszawa 1984.
- Schelkle K. H., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2: *Bóg był w Chrystusie*, Kraków 1985.
- Segall G., *Il problema cristologico oggi*, Assisi 1973.
- Seweryniak H., *Świadectwo i sens. Teologia fundamentalna*, Płock 2005.
- Seweryniak H., *Wiarygodność historyczna narracji o pustym grobie i chrystofaniach*, w: *Zmartwychwstanie dzisiaj*, red. M. Skierkowski, H. Seweryniak, Płock 2009, s. 81–115.
- Skawiński K., *Ewolucja teologicznych poglądów na zmartwychwstanie Chrystusa*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 26(1979), z. 2, s. 67–84.
- Skierkowski M., *Jezus historii i wiary. Chrystologia fundamentalna Gerarda O’Collinsa*, Warszawa 2002.
- Szymanek E., *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990.
- Tomaszewski E., *Pusty grób i chrystofanie jako znaki zmartwychwstania Jezusa z Nazaretu*, „Colloquium Salutis” 10(1978), s. 149–162.

Trilling W., *Zmartwychwstanie Jezusa*, w: *Biblia dzisiaj*, red. J. Kudasiewicz, Kraków 1969, s. 263–283.

Waldenfels H., *O Bogu, Jezusie Chrystusie i Kościele – dzisiaj. Teologia fundamentalna w kontekście czasów obecnych*, Katowice 1993.